

การสร้างตัวตนความเป็นแม่ในสังคมชายเป็นใหญ่*

The Construction of the Self of Motherhood in the Patriarchal Society

สุธิดา สองสีดา**

ดร.สุรวุฒิ ปัดไธสง***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยให้เห็นถึงกระบวนการสร้างตัวตนความเป็นแม่ของผู้หญิงในสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งแนวคิดอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ได้สร้างความจริงที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายในพื้นที่ของครัวเรือน โดยการกำหนดบทบาทหญิงชาย อุดมการณ์ทางเพศ ซึ่งความจริงที่ผู้หญิงใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้กลายเป็นแม่ที่ดี ซึ่งเป็นร่างกายที่สยบยอมผ่านเทคโนโลยีของอำนาจคือ การสังเกตและการตัดสินใจเพื่อสร้างความเป็นปกติ งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยแบบเรื่องเล่า และการวิเคราะห์เรื่องเล่าแบบฟูโกต์เดียน โดยผู้วิจัยได้สนทนากับผู้หญิงที่มีลูกและผ่านประสบการณ์การถูกทำร้ายร่างกายและถูกทำร้ายจิตใจจากสามี จำนวน 8 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีความแตกต่างด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีจากเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงที่ให้ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า อำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ได้สร้างปฏิบัติการความเป็นแม่ที่ดีในพื้นที่ของครัวเรือน ซึ่งผู้หญิงจะมีความสำนึก สร้างความเข้าใจโดยปราศจากข้อสงสัยและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และผู้หญิงจะต้องเป็นแม่ไปตลอดชีวิตของเธอ เริ่มตั้งแต่การดูแลลูกตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เตรียมตั้งครรภ์ แรกเริ่มตั้งครรภ์ การดำรงครรภ์ การฝากครรภ์ การดูแลครรภ์ การเลี้ยงลูก ชีวิตแม่ลูกอ่อน การให้ลูกดื่มนมแม่ การคลอดลูก การเลี้ยงลูก การให้การศึกษาแก่ลูก แม่ที่ต้องปกป้องลูกจากอันตรายและปัญหาต่างๆ และแม่กระทั่งแม่ที่ต้องเลี้ยงหลาน ซึ่งตัวตนความเป็นแม่นี้เป็นระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันที่สร้างให้ผู้หญิงกลายเป็นร่างกายที่สยบยอม

คำสำคัญ ฟูโกต์ สตรีนิยมนวนฟูโกต์ เทคโนโลยีของอำนาจ การศึกษาเรื่องเล่าแบบฟูโกต์

Abstract

The research was aimed to reveal the process that constructs the self of motherhood in the patriarchal society where the concept of power, knowledge and patriarchy creates the truth that brings about unequal gender relation between men and women in the household by determining gender role, gender ideology. It is the truth taken by women to guide their daily life practices

*ปริญญาณิพนธ์ ปรัชญาคุณภักดิ์บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

to become a good mother, as a docile body through technologies of power, i.e. observation and normalizing judgments. This research employed a qualitative study using the narrative approach and Foucauldian narrative analysis. To analyze the process of constructing the self of good motherhood from the experiences of women as informants, the researcher had conversations with 8 women who had children and experienced physical and psychological abuses by their husbands. Their residences were in the semi-urban, semi-rural provincial areas with socio-economic differences. Research results suggest that the power, knowledge, and patriarchy had set up the practices of good motherhood in the household space in which women had awareness and understanding without questions and strictly followed them. Accordingly, women are expected to be mother throughout their life from nurturing the child during pregnancy to childbirth, an antenatal care for pregnant, the mother breastfeeds the baby dribble, to educate their children. as the self of mother who has to take care of the child, prevents the child from any harms and problems, and even as a mother who raises grandchildren. It is this self of mother as a result of unequal power relation that constructs a woman as a docile body.

Keywords : Foucauldian/ Foucauldian Feminist/ Technology of Power/ Foucauldian Narrative Approach

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่มีความสำคัญ สถาบันหนึ่ง มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือน สร้างความรักความอบอุ่นระหว่างสมาชิก และยังเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ในสังคมสมัยใหม่ (Modern Society) ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) กำหนดให้ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง ผู้หญิงถูกกำหนดให้มีบทบาทในพื้นที่ของครัวเรือนในขณะที่ผู้ชายมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะอย่างชอบธรรม โดยอาศัยความแตกต่างทางชีววิทยาระหว่างเพศหญิงกับเพศชายเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความไม่เท่าเทียมกันเชิงอำนาจ ความไม่เท่าเทียมดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญอันทำให้หลายครัวเรือนต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น ผู้ชายทำร้ายร่างกายและทำร้ายจิตใจภรรยาและสมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ โดยเฉพาะลูก ปัญหาความรุนแรงในครัวเรือนเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาสำคัญใน

สังคม จากสถิติความรุนแรงภายในครัวเรือนซึ่งมีลักษณะของการกระทำความรุนแรงทางร่างกาย ทางจิตใจ และความรุนแรงทางเพศ พบว่าผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครัวเรือนส่วนใหญ่คือ ผู้หญิง ร้อยละ 6.81 รองลงมา คือ เด็ก/เยาวชน ร้อยละ 6.48 และผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ ร้อยละ 2.74 ตามลำดับ (ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม, มปป.) และในการสำรวจภาพรวมของการวิจัยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ได้มีผู้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ด้านคือ การศึกษาหาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความรุนแรง การสำรวจขนาดของปัญหา และการศึกษาทัศนคติของผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ที่น่าสนใจคือมีการศึกษาวิจัยผู้หญิงที่มาสามี อันเป็นผลมาจากการป้องกันตัว หรือได้ตอบต่อการกระทำรุนแรงที่สามีก่อขึ้น และมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในบ้าน และความรุนแรงทางเพศโดยเฉพาะประเด็นข่มขืน การศึกษาเพื่อค้นหาขนาดความรุนแรงมักสำรวจในพื้นที่

เล็ก ๆ เช่น ในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง (กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ, 2546, หน้า 12)

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครัวเรือนของกลุ่มแนวคิดเชิงสตรีนิยมได้แบ่งประเภทความรุนแรงต่อผู้หญิงออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม โดยความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมมีรากลึกฝังแน่นในฐานะคติของสถาบันหลักต่างๆ เช่น ศาสนา อุดมการณ์ครอบครัว การศึกษา จารีตประเพณีและระบบความเชื่อต่างๆ ที่ผ่านการถ่ายทอดสืบต่อกันมา ทำให้ผู้หญิงยอมรับสถานะที่ด้อยกว่าผู้ชายโดยไม่ตั้งคำถามต่อสถานะของตนเอง การศึกษาชั้นนี้ผู้วิจัยมองว่าความรุนแรงภายในครัวเรือนไม่ใช่เพียงแต่ความรุนแรงที่ผู้หญิงถูกทำร้ายเพียงร่างกาย (Physical Violence) หรือความรุนแรงทางตรงเท่านั้น แต่ความรุนแรงในครัวเรือนยังเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) ซึ่งก่อให้เกิดอำนาจที่ไม่เท่าเทียมภายในครัวเรือน (Domestic Domain) สำหรับผู้หญิง โดยใช้มุมมองตามแนวคิดเชิงสตรีนิยม (Feminism) และผู้ทำงานด้านสตรีซึ่งมองว่าความไม่เท่าเทียมทำให้ผู้หญิงถูกควบคุมให้อยู่ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ผู้หญิงกลายเป็นร่างกายที่อ่อนแอ (Docile Body) หรือร่างกายอยู่ภายใต้การบงการ นั่นคือการไม่ต่อสู้หรือการสยบยอมต่ออำนาจผ่านแนวคิดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และอำนาจระหว่างหญิงชาย (Gender Power) ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่นำมาใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายที่มีลักษณะเหนือกว่าผู้หญิง

การศึกษานี้ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดอำนาจความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ซึ่งได้ร่วมกันสร้างความจริง (Truth) ผ่านปฏิบัติการของอำนาจที่ได้สร้างตัวตนของผู้หญิงที่สยบยอมต่อความเป็นแม่ และประยุกต์แนวคิดของนักสตรีนิยมและบทบาทหญิงชายที่อยู่ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ เพื่อวิเคราะห์และเผยให้เห็นถึงกระบวนการสร้างตัวตนความเป็นแม่ของผู้หญิงอันเป็นวิถีทางการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สำหรับผู้หญิงที่เป็นแม่เธอจะรับรู้แนวทางการปฏิบัติและนำมากำกับ

ชีวิต รวมทั้งต้องปฏิบัติตามตามแนวทางความเป็นแม่ตลอดชีวิตของเธอ โดยผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้หญิงที่ถูกทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจจากสามี แต่ยังคงอดทนอยู่กับความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้เป็นสามี ก็ด้วยตัวตนของการเป็นแม่ที่ดีที่อยู่ในจิตสำนึกของผู้หญิงตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ แม้จะเป็นผู้ที่คอยปกป้องดูแลลูกไม่ต้องการให้ลูกได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจและร่างกายอันเป็นผลมาจากปัญหาภายในครัวเรือน

วัตถุประสงค์งานวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการสร้างตัวตนความเป็นแม่ของผู้หญิงในสังคมชายเป็นใหญ่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้โดยการมองครัวเรือนเป็นที่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน เป็นพื้นที่ ๆ อำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ร่วมกันสร้างความจริง ทำให้ผู้หญิงต้องสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีผ่านปฏิบัติการเทคโนโลยีของอำนาจ ซึ่งผู้วิจัยต้องการเผยให้เห็นกระบวนการสร้างตัวตนที่สยบยอมดังกล่าว

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องอำนาจ (Power) ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) มาใช้เพื่ออธิบายการสร้างตัวตนของผู้หญิงในระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครัวเรือน โดยอำนาจของฟูโกต์ ไม่ใช่เพียงแต่อำนาจที่รัฐใช้ในการปกครองผู้ที่อยู่ในรัฐเท่านั้น แต่อำนาจของฟูโกต์เกิดขึ้นในทุก ๆ พื้นที่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคน องค์กร สถาบันต่างๆ ในสังคมที่มีความหลากหลาย เช่น คุก โรงเรียน ค่ายทหาร หรือแม้กระทั่งสถาบันครอบครัว ก็ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจอันเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสังคมพื้นที่ครัวเรือนเป็นแหล่งที่ตั้งของการทำงานของอำนาจ ซึ่งลักษณะของอำนาจภายในครัวเรือนไม่ใช่ลักษณะของ

การบังคับกดขี่ร่างกายให้ผู้หญิงหรือสมาชิกในครัวเรือน แต่เป็นลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงตามอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เป็นอำนาจวินัย (Disciplinary Power) ซึ่งเป็นลักษณะของอำนาจที่ครอบงำ ควบคุมเพื่อให้ผู้หญิงในครัวเรือนต้องปฏิบัติตามโดยทำให้เชื่อและคิด เข้าไปถึงในระดับจิตใจ จนกระทั่งผู้หญิงมีจิตสำนึกอยู่ในความเป็นแม่ กระทั่งทำให้ผู้หญิงต้องจัดการตนเองเพื่อไปสู่ความเป็นแม่ที่ดีภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่

สำหรับแนวคิดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่เป็นแนวคิดสำคัญในกลุ่มของนักสตรีนิยม ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่ครอบงำอยู่ในทุก ๆ สังคมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ถูกสร้างจากสังคมโดยอาศัยความแตกต่างระหว่างเพศเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับฟูโกต์ที่มองว่าเพศมิได้เป็นแหล่งที่มาตามธรรมชาติของความจริง แต่จริง ๆ แล้วเพศเป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้น ดังนั้นการที่ผู้หญิงในครัวเรือนภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ได้ถูกสถาปนาให้เป็นร่างกายที่สยบยอมนั้นไม่ได้เกิดจากธรรมชาติอย่างที่ไดกล่าวอ้างถึงกัน แต่เกิดจากการพัฒนาการองค์ความรู้ทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์ วาทกรรมทางอาชญาวิทยา และกฎหมาย โดยมีวิธีการ 2 แบบ วิธีแรกคือชี้ให้เห็นว่าร่างกายของผู้หญิงอ่อนแอกว่าโดยเปรียบเทียบกับร่างกายของผู้ชาย ตามมาตรฐานของเพศชาย วิธีที่สอง นำบทบาทหน้าที่ทางชีววิทยามารวมกับคุณลักษณะทางสังคมในหลาย ๆ ด้าน (McNay, 1992, p. 17) อำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ร่วมกันสร้างความจริงหรือวาทกรรมความเป็นแม่ที่ดี ซึ่งผู้หญิงได้รับเอาความจริงดังกล่าวมาใช้บังคับตัวเอง กำกับตนเอง ควบคุมร่างกายและที่สำคัญคือจิตใจตนเอง กลายเป็นบุคคลที่เชื่อและสยบยอมกลายเป็นร่างกายได้บงการในพื้นที่ของครัวเรือน ดังนั้น การที่ผู้หญิงสยบยอมต่ออำนาจชายเป็นใหญ่นั้น ไม่ใช่เพียงเพราะลักษณะทางชีววิทยาและสิ่งที่เป็นธรรมชาติ แต่เกิดจากการสร้างความจริงของอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงจะหลอหลอม

ร่างกายและเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้ตรงกับความเป็นบุคคลที่ตนเองยอมรับว่าเป็นเช่นนั้นหรือการเปลี่ยนตนเองให้เป็นเช่นนั้น

ความเป็นแม่ที่ดีภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ได้ถูกสถาปนาขึ้นจากอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ความรู้ทางชีววิทยาและการแพทย์ที่ได้กล่าวอ้างลักษณะทางชีวภาพของผู้หญิงที่ต้องเป็นแม่ เช่น ผู้หญิงคลอดลูก ผู้หญิงก็ต้องทำหน้าที่ดูแลลูก เป็นแม่ ดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ส่วนตัวของครัวเรือน เป็นต้น ทำให้ผู้หญิงถูกครอบงำและปฏิบัติความจริงที่อำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้สร้างขึ้น ร่างกายและจิตสำนึกของผู้หญิงจะถูกควบคุมอย่างเข้มงวด Adrienne Rich (อ้างถึงใน Woodward, 1997, p. 240) กล่าวว่า “ผู้หญิงเกิดมาเพื่อเป็นสิ่งนี้ (of woman born)” นั่นคือเกิดมาเพื่อเป็นแม่ ซึ่งมีแนวคิดที่ฝังรากลึกมาจากลักษณะทางชีววิทยาของผู้หญิงที่เหมาะสมกับการเป็นแม่ ร่วมกับการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดให้ผู้หญิงเป็นศูนย์กลางของการดูแลความรักภายในครัวเรือน การเป็นแม่ไม่ได้หมายความว่าแค่ “การมีลูก” เท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงการดูแล เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน การปกป้องลูก การสถาปนาการเป็นแม่ที่ดี (Good Mother) หรือแม่ในอุดมคติ (Ideal Mother) และการเป็นแม่ที่ไม่ดี (Bad Mother) อันเป็นความจริงที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากธรรมชาติ แต่เกิดจากอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่

นอกจากความรู้ทางการแพทย์ทำให้ร่างกายของผู้หญิงต้องทำหน้าที่แม่อย่างแยกขดแล้ว ยังได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ให้ผู้หญิงอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่ครัวเรือน (Private Space/ Domestic) มากกว่าพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ผู้ชายถูกกำหนดให้มีอิทธิพลมากกว่าผู้หญิง สามารถการควบคุมและเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง ดังนั้นการทำหน้าที่ดูแลลูกซึ่งเป็นบทบาทที่กำหนดให้อยู่ในพื้นที่ในครัวเรือนจึงเป็นบทบาทที่ผู้หญิงจะต้องปฏิบัติ แม้ว่าในปัจจุบันผู้หญิงมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น แต่ผู้หญิงก็ยังคงต้องให้ความสำคัญกับการอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่ครัวเรือนด้วย

สิ่งเหล่านี้เป็นเทคนิคทางวินัยที่เน้นการทำงานเชิงควบคุม แต่การควบคุมดังกล่าวมิได้สนับสนุนด้วยความรุนแรงและการบีบบังคับ แต่โดยการสร้างบรรทัดฐานใหม่ๆ ของความเป็นแม่ โดยการผูกมัดผู้หญิงกับอัตลักษณ์ของตนเองว่าเป็นแม่ เทคนิคการเจริญพันธุ์ใหม่ๆ เป็นการผลิตซ้ำและสร้างเสริมความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีให้ดำรงอยู่ แนวคิดอำนาจของฟูโกต์สามารถแสดงให้เห็นว่าความเป็นแม่ (Motherhood) ถูกสถาปนาจากอำนาจความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ การสร้างความเป็นแม่ผ่านความรู้ของผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ กฎหมาย วิทยาศาสตร์ การบำบัดและการแนะนำให้คำปรึกษา (Woodward, 1997, p. 21) ซึ่งแตกต่างกันออกไป แต่ทั้งหมดนั้นก็เพื่อสร้างความเป็นแม่ให้เกิดขึ้นและควบคุมกดทับให้ผู้หญิงต้องอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว ทำให้ผู้หญิงอยู่ในฐานะของผู้ถูกระงับ (Passive) ตลอดเท่าที่เธอยังคงเป็นแม่

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในครัวเรือนได้นั้น ต้องมองผ่านปฏิบัติการซึ่งวิธีปฏิบัติการเป็นสิ่งที่บุคคลเรียนรู้จากวัฒนธรรม และสังคมของตนเอง และวิธีปฏิบัติการได้สร้างอัตบุคคลให้เป็นไปตามที่ความรู้ความจริงที่สังคมสร้างขึ้นผ่านอำนาจทางวินัย ในงานวิจัยชั้นนี้ได้ศึกษาเทคนิคของอำนาจภายในพื้นที่ของครัวเรือน ที่ทำให้ผู้หญิงในครัวเรือนถูกระงับ ไม่เป็นอิสระ ถูกจำกัดในฐานะผู้ถูกระงับ (Subjugated) โดยผู้หญิงในสังคมจะกระทำซ้ำๆ กัน จนเกิดการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวซึ่งอำนาจสามารถปฏิบัติการต่อร่างกายของคนได้ โดยผ่านเทคนิควิธีของอำนาจหรือเครื่องมือของอำนาจ 2 รูปแบบ คือ

1. การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นเครื่องมือของการบีบบังคับอันทำให้ผู้ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจสามารถถูกมองเห็นได้โดยตลอด และได้สร้างอัตบุคคลที่รู้สึกว่าตนเองถูกเฝ้าสังเกตตลอดเวลา ครัวเรือนเป็นพื้นที่ความสัมพันธ์ของอำนาจที่ไหลเวียนอยู่ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ สมาชิกแต่ละคนในครัวเรือนอาจไม่ได้รับความเป็นส่วนตัวหรืออิสระในระดับเดียวกันจากการสังเกตการณ์ของสมาชิกคนอื่นของครอบครัว ทั้ง

การจ้องมองภายนอกหรือจากบุคคล อื่นเป็นเทคนิคที่บุคคลถูกจ้องจากสังคม และส่วนสำคัญอีกอย่างคือการเฝ้ามองส่วนตัวหรือเฝ้ามองตนเองนอกเหนือจากการจ้องมองจากบุคคลอื่นเพื่อสร้างตัวตนความเป็นความเป็นแม่ การควบคุมด้วยการสังเกตการณ์ส่งผลต่อผู้หญิงด้วยความสมัครใจและกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจไว้นั่นเอง

2. การประเมินตัดสินเพื่อสร้างความเป็นปกติ (Normalizing Judgments) เป็นการกำหนดลักษณะเฉพาะ โดยจำแนกเป็นรายบุคคลและสามารถวัดความแตกต่างของแต่ละบุคคลได้ มีการเปรียบเทียบบุคคลกับทั้งกลุ่มจากนั้นทำการจำแนกความแตกต่างของบุคคล ในงานวิจัยชั้นนี้คือ การเป็นแม่ที่ดีและไม่ดี ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่คนในสังคมยอมรับและเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดว่าเป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติ เป้าหมายของการประเมินตัดสินเพื่อสร้างความเป็นปกติของฟูโกต์นั้นคือสิ่งความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการทำโทษ แต่เพื่อควบคุมพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ให้มีความเป็นปกติ สามารถจำแนกบุคคล กำหนดคุณลักษณะพิเศษ และแสดงถึงข้อแตกต่างที่เป็นประโยชน์โดยการทำให้กลมกลืนกัน ลดพฤติกรรมเฉพาะตัวลง

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำวิธีวิทยา (Methodology) การศึกษาเรื่องเล่า (Narrative Approach) เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างตัวตนของผู้หญิงภายใต้ระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจถูกสร้างมาได้อย่างไร ซึ่งทำให้ผู้หญิงยอมถูกกดทับและอดทนอยู่ในระบบครัวเรือนอันเป็นระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน เรื่องเล่าประสบการณ์ของผู้หญิงแต่ละคนมีเล่าเรื่องที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเทคนิคของอำนาจที่เข้ามากำกับให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติตามจนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งการสร้างตัวตนของการเป็นแม่ที่ดีที่ดำรงอยู่ในสังคมชายเป็นใหญ่ที่อำนาจมีกระบวนการสร้างความจริง การศึกษาเรื่องเล่า

แบบฟูโกเดียน (Foucauldian) เป็นการศึกษาเรื่องเล่าที่สะท้อนเห็นเทคโนโลยีของอำนาจซึ่งกำหนดพฤติกรรมของบุคคลและทำให้บุคคลตกอยู่ภายใต้เป้าหมายหรือการครอบงำบางอย่าง ที่ได้สร้างความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) ที่เป็นผู้ถูกกระทำของผู้หญิงในสังคมชายเป็นใหญ่ เพื่อสร้างให้ผู้หญิงกลายเป็นตัวตนที่สขบยอมอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันในครัวเรือนโดยผู้วิจัยและผู้เล่าเรื่องได้ร่วมกันสร้างความรู้จากการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

ในการเลือกสนทนาวิจัยผู้วิจัยได้เลือกผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในครัวเรือนซึ่งถูกกระทำ ความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจในพื้นที่จังหวัดในเขตปริมณฑล การดำรงชีวิตแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ความแตกต่างและหลากหลายในการประกอบอาชีพความแตกต่างในระดับชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม มีปรากฏการณ์ความรุนแรงทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยการสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมพูดคุยจากผู้หญิงที่ผ่านการถูกกระทำ ความรุนแรงทางด้านร่างกายและจิตใจ พูดคุยเพื่อให้เห็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพของครัวเรือน เพื่อพิจารณาให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างสามีและภรรยา ผู้วิจัยเข้าถึงผู้หญิงเหล่านี้โดยผ่านหน่วยงานที่ทำงานด้านการพัฒนาสังคมและการแนะนำของครอบครัว และกลุ่มตัวอย่างยินดีแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้วิจัย และร่วมสนทนาพูดคุยโดยการสร้างความคุ้นเคย ผู้วิจัยใช้แนวทางการสนทนาแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure) และความเพียงพอของข้อมูลพิจารณาการที่ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลตามการวิเคราะห์เรื่องเล่าแบบฟูโกเดียน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นว่าเทคนิคของอำนาจ คือ การสังเกตการณ์และการประเมินตัดสินเพื่อสร้างความเป็นปกติ ได้สร้างตัวตนความเป็นแม่ของผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครัวเรือน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่เริ่มเก็บข้อมูลในระหว่างการสนทนากับผู้หญิงเจ้าของ

ประสบการณ์ ผู้วิจัยจัดการกับข้อมูล (Text) โดยการอ่านอย่างละเอียดเพื่อให้ความหมาย (Coding) และนำข้อมูลประสบการณ์ที่ได้มาสร้างมโนทัศน์ (Concept) และหาความเชื่อมโยงเพื่อให้เห็นประเด็นหัวข้อที่สะท้อนประสบการณ์ของผู้หญิง และการกำหนดหัวข้อสำคัญ (Theme) และหัวข้อย่อย (Subtheme) ซึ่งจะมีเหตุการณ์ (Event) ที่แสดงให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ที่อำนาจและความรู้ได้สร้างความจริงเกี่ยวกับความเป็นแม่ และผู้หญิงปฏิบัติตามซึ่งสะท้อนออกมาจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

ผลการวิจัย

ตัวตนของความเป็นแม่เป็นภาระหน้าที่อันยิ่งใหญ่ของผู้หญิง อำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ร่วมกันสร้างความจริงผ่านปฏิบัติการของอำนาจ ตัวตนความเป็นแม่ที่ดีในสังคมชายเป็นใหญ่ทำให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติและอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายเป็นร่างกายที่สขบยอมภายในพื้นที่ของครัวเรือน จากเรื่องเล่าประสบการณ์ความเป็นแม่ของผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายร่างกายและจิตใจ ผู้หญิงบางคนไม่สามารถที่จะอดทนอยู่กับความรุนแรงต่อไปได้ทำให้ตัดสินใจเลิกกับสามี บางคนแยกกันอยู่แต่บางคนก็ยังคงอยู่กับสามีต่อไป บางคนแม้จะเลิกกับสามีหรือไม่ได้เลิกกับสามีแต่ทุกคนยังคงต้องทำหน้าที่ของแม่ที่ดีในการดูแลลูกความเป็นแม่ของผู้หญิงไม่มีวันสิ้นสุด ชีวิตของการเป็น เริ่มตั้งแต่การตั้งครรภ์ การเลี้ยงดู การให้การศึกษา การปกป้อง และแม่ที่ต้องเลี้ยงหลาน กล่าวได้ว่าผู้หญิงเมื่อเป็นแม่แล้วต้องเป็นแม่ตลอดชีวิตของเธอ

1. ตัวตนของแม่ที่ต้องดูแลลูก

ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะมีความเข้าใจถึงการเตรียมความพร้อมที่จะตั้งครรภ์ ความเป็นแม่เป็นสิ่งที่เข้าไปถึงในระดับจิตใจจนกระทั่งผู้หญิงมีจิตสำนึกรู้ในความเป็นแม่ ซึ่งอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ร่วมกันสร้างความจริงผ่านปฏิบัติการของแม่ที่ต้องดูแลลูก ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของผู้หญิงที่ต้องการเป็นแม่ซึ่งเริ่มตั้งแต่การเตรียมตั้งครรภ์ เพื่อให้เกิดความ

มั่นใจในการมีลูกเพื่อสร้างความเป็นครอบครัวสมบูรณ์ให้ได้ ซึ่งปฏิบัติการนี้เป็นแนวปฏิบัติเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น และผู้หญิงยินยอมพร้อมใจที่จะทำเพื่อให้ลูกในครรภ์สมบูรณ์อย่างเต็มใจและเข้าใจในบทบาทความเป็นแม่ของตนเอง ตัวตนของแม่ที่ต้องดูแลลูกเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ซึ่งเป็นเจตจำนงของความอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ การมีลูกจึงเป็นการกดทับให้ผู้หญิงต้องสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีซึ่งอยู่ภายใต้ความเป็นครอบครัวสมบูรณ์

1.1 ปฏิบัติการแรกเริ่มตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด

โดยทั่วไปสำหรับผู้หญิงที่เตรียมความพร้อมจะตั้งครรภ์เธอต้องคอยสังเกตและตรวจสอบร่างกายตนเองอยู่ตลอดเวลา เธอต้องตรวจสอบตนเองในเรื่องของประจำเดือนที่ ผู้หญิงอาจจะมีการตรวจสอบตนเองเกี่ยวกับความผิดปกติของร่างกายต่างๆ ซึ่งผู้หญิงที่อยากมีลูกเธอจะคอยสังเกตสิ่งเหล่านี้เป็นประจำทุกๆ เดือน ผู้หญิงบางคนเธออาจจะปรึกษาแม่ซึ่งเคยมีประสบการณ์ในการตั้งครรภ์ หรือญาติพี่น้องผู้หญิงที่สนิทสนมสามารถพูดคุยกันได้ หากความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือและสื่อต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การเตรียมความพร้อมสำหรับผู้หญิงตั้งครรภ์ การที่ต้องคอยปฏิบัติเช่นนี้เพราะเธอได้สร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีตั้งแต่ก่อนเริ่มตั้งครรภ์ เพื่อเตรียมตัวเองตั้งแต่ตัดสินใจที่จะมีลูกเพื่อความสมบูรณ์ของการตั้งครรภ์ และหลายคนจะตรวจการตั้งครรภ์ด้วยตนเองก่อนเพื่อความแน่ใจ และไปพบหมอเพื่อตรวจอีกครั้งให้แน่ใจและมั่นใจว่าเธอได้ตั้งครรภ์อย่างที่ต้องการอย่างแน่นอน การตรวจร่างกายอย่างละเอียดเพื่อตรวจสอบความพร้อมของร่างกาย มีการให้วัคซีนในช่วงเริ่มตั้งครรภ์จากแพทย์ทำให้เธอมั่นใจในความสมบูรณ์ของครรภ์และการดำรงครรภ์ต่อไป

การดำรงครรภ์เป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ผู้หญิงต้องคอยกำกับควบคุมตนเองเป็นพิเศษในเรื่องต่างๆ เพื่อความแข็งแรงและสมบูรณ์ของลูกที่อยู่ในครรภ์ ตัวตนของความเป็นแม่ในช่วงนี้มี

ความสัมพันธ์อย่างมากกับลูก สำหรับผู้เป็นแม่เองยินดีที่จะปฏิบัติตนให้เป็นแม่ที่ดีเพื่อลูกที่อยู่ในครรภ์อย่างเต็มใจ ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับลูกเหมือนเป็นคนเดียวกัน การที่จะทำอะไรนั้นก็ต้องนึกถึงลูกมากกว่าตนเอง กลายเป็นตัวตนของแม่ที่รักและเป็นห่วงลูกมากกว่าชีวิตของตนเอง การปฏิบัติตนดังกล่าวเป็นวิถีชีวิตของการเป็นแม่ที่เธอยอมรับและยินดีที่จะปฏิบัติตามจากจิตสำนึกของตนเอง ซึ่งหากเธอไม่ทำแล้วสังคมจะมองว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี

การฝากครรภ์เป็นสิ่งที่ผู้หญิงตั้งครรภ์ต้องปฏิบัติ ทั้งแม่ที่ฝากครรภ์พิเศษและแม่ที่ไม่ได้ฝากครรภ์พิเศษล้วนสะท้อนให้เห็นว่า เธอเหล่านั้นพยายามดำรงครรภ์ไว้ซึ่งเป็นการสร้างตัวตนของแม่ที่ต้องดูแลลูกตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เพื่อให้ลูกที่อยู่ในครรภ์ได้รับการดูแลจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งการที่ผู้หญิงต้องไปฝากครรภ์นี้ทำให้ผู้หญิงต้องสร้างตัวตนที่ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของหมออย่างเคร่งครัด ไปพบหมอตามนัดหมายทุกครั้งถึงแม้จะมีความยากลำบากในการเดินทางหรือในทางเศรษฐกิจ หากไม่ปฏิบัติตามที่หมอนำผู้หญิงจะถูกมองว่าเป็น “แม่ที่ไม่ดี” แม่จะคิดวางแผนอย่างละเอียดถี่ถ้วนตั้งแต่การเลือกโรงพยาบาลที่เห็นว่ามีเหมาะสม การเลือกหมอในการฝากครรภ์ การปฏิบัติตามหมอสั่ง มีสมุดฝากครรภ์ที่พวกเขาต้องนำไปโรงพยาบาลทุกครั้งที่พบหมอ และผู้หญิงโดยทั่วไปก็จะปฏิบัติตามคำแนะนำของหมอในการดูแลตนเองระหว่างตั้งครรภ์อย่างเคร่งครัด เช่น ระวังการแท้งในช่วง 3 เดือนแรก การไม่ยกของหนัก การระมัดระวังอุบัติเหตุต่างๆ ในช่วงเดือนที่ 5 คอยสังเกตการณ์ดินของลูกที่อยู่ในครรภ์ตามที่คุณหมอนำอย่างเคร่งครัด การซั้่นน้ำหนักของแม่ในระหว่างตั้งครรภ์ ทุกครั้งที่ไปพบหมอ ทานอาหารที่เป็นประโยชน์ให้พอเหมาะไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป เพื่อควบคุมให้น้ำหนักระหว่างตั้งครรภ์ในแต่ละช่วงเวลาให้เป็นไปตามเกณฑ์ปกติที่ความรู้ทางการแพทย์กำหนดไว้ รวมทั้งการทานยาบำรุงครรภ์ต่างๆ ที่ได้รับจากหมอ ซึ่งแน่นอนว่าเธอต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เช่น การดื่มนม

ถึงแม้ว่าแม่บางคนอาจจะไม่ชอบแต่ก็ต้องดื่มนมเพื่อลูกที่อยู่ในครรภ์ ซึ่งสาได้เล่าประสบการณ์ตรงนี้ให้ฟังว่า เธอไม่ยอมดื่มนมแต่ก็ต้องดื่มนมซึ่งเธอกล่าวว่า “วันหนึ่งยังงี้ก็ต้องดื่มนมให้ได้สองกล่อง กลั้นใจกินสองกล่องบางทีปิดจุกกินก็ทำ” ซึ่งเธอจะคิดตลอดเวลาในสิ่งที่ปฏิบัติเป็นตัวตนของแม่ที่ทำทุกอย่างเพื่อลูกในครรภ์

1.2 การเลี้ยงลูกเป็นหน้าที่ของแม่

ภายหลังจากที่คลอดลูกแล้วผู้หญิงได้ชื่อว่า “เป็นแม่ลูกอ่อน” เธอต้องเลี้ยงลูกให้ได้เพราะเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของแม่ การเป็นแม่ลูกอ่อนทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกและแม่กับสมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ ที่ความสัมพันธ์นี้ได้สร้างความไม่เท่าเทียมให้ผู้เป็นแม่มีอำนาจต่ำกว่าสามี เธอต้องรับผิดชอบหน้าที่อันยิ่งใหญ่อย่างเต็มใจ การเลี้ยงลูกแรกคลอดนี่ถือเป็นช่วงเวลาที่ลำบาก เหน็ดเหนื่อย และต้องอดทนมากสำหรับผู้หญิง ที่ต้องอยู่ในช่วงของการพักผ่อนร่างกายและต้องดูแลลูกไปพร้อมๆ กัน ถึงแม้จะเหน็ดเหนื่อยมากแต่ผู้หญิงก็ทำด้วยความสุขและความยินดีที่จะดูแลลูกของเธอ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่แม่จะมีความสัมพันธ์กับลูกอย่างใกล้ชิดภายหลังจากคลอดออกมา โดยทั่วไปเมื่อคลอดลูกแล้วผู้หญิงสามารถคลอดเพื่อดูแลลูกได้ 3 เดือน ในขณะที่ผู้ชายคลอดภายหลังภรรยาคลอดลูกได้เพียง 15 วัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมชายเป็นใหญ่ได้มอบบทบาทให้แม่ต้องรับผิดชอบดูแลลูกมากกว่าผู้ชาย “ความเป็นแม่” จึงเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติแต่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย

การเป็นแม่ที่ต้องดูแลลูกถูกสร้างตั้งแต่ผู้หญิงเริ่มตั้งครรภ์โดยถูกทำให้เป็นระบบ เช่น การอบรมแม่่มือใหม่ ชั้นเรียนเตรียมคลอด ซึ่งมีการกำหนดเป็นหลักสูตรต่างๆ เพื่อเตรียมผู้หญิงให้พร้อมในการเลี้ยงดูลูก ผู้หญิงบางคนอาจจะไม่ได้เข้าหลักสูตรการฝึกอบรม แต่อาจจะมีการหาข้อมูลความรู้จากหนังสือวารสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นแม่่มือใหม่ รวมทั้งการได้รับคำแนะนำ

จากญาติพี่น้องหรือคนใกล้ชิดในการปฏิบัติตน นอกจากนี้ภายหลังจากคลอดลูกและพักฟื้นในโรงพยาบาล จะมีการสอนจากเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมการเป็นแม่่มือใหม่เป็นระยะเวลานั้นๆ เพื่อให้คุณแม่่มือใหม่สามารถดูแลลูกเบื้องต้นได้ โดยโรงพยาบาลจะสอนวิธีการดูแลลูก รวมทั้งการดูแลตนเองหลังคลอดให้กับผู้หญิง

อำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ ชายเป็นใหญ่ ได้ร่วมกันสร้างความจริงผ่านปฏิบัติการของอำนาจโดยอาศัยความรู้ทางการแพทย์และลักษณะทางชีววิทยาของร่างกายผู้หญิงที่กำหนดให้การให้นมลูกเป็นหน้าที่ของแม่ และ “การให้ลูกดื่มนมแม่” เป็นสิ่งที่แม่ลูกอ่อนต้องปฏิบัติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในช่วงแรกนี้แม่จะให้ลูกดื่มนมตนเองอย่างสม่ำเสมอ ความใกล้ชิดระหว่างแม่และลูกจึงมีมากกว่าพ่อแม่ทุกคนเชื่อว่า “นมแม่คือนมที่ดีที่สุด” ซึ่งหากแม่ไม่ให้ลูกดื่มนมก็จะถูกมองว่าเป็นแม่ที่บกพร่อง แม่ต้องคอยสังเกตตนเองถึงการให้นมแม่ลูก หากนมแม่ไม่พอก็ยังทำให้ผู้หญิงคิดตลอดเวลาและพยายามหาวิธีการที่จะทำให้ตนเองมีน้ำนมที่เพียงพอต่อลูก ผู้หญิงบางคนต้องทานอาหารเสริมเพื่อให้มีน้ำนมมากขึ้น ต้องคอยบีบนมไว้ให้ลูกตลอดเวลา อย่างเช่นเวลากลางคืน ช่วงเวลาที่ไปทำงาน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของแม่ที่แม่ลำบากก็ต้องอดทนเพื่อลูก สำหรับผู้หญิงบางคนไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้จะมีความเครียดและคิดกังวลเรื่องต่างๆ ดังสะท้อนออกมาจากเรื่องเล่า “เราบีบให้ลูกกิน ที่บอกว่าปัสสาวะเหลือง ที่มีวิตามินเอเยอะที่สุด หนูก็พยายามเอาตรงนั้นออกมาให้เขากินได้กินตรงนั้นแต่ไม่ได้เยอะไม่ถึง 20 ออนซ์นะ กินนมหนู สงสารมากเลย หลังจากนั้นก็เครียด หนูเครียด เพราะมีเพื่อนที่ทำงานเขาบอกว่าไม่ได้กินนมแม่ระวังลูกจะป่วยบ่อยนะ ทำยังไงดีนะ ก็สองไม่อยากจะคิดตอนนั้น ก็มันไม่รู้จะทำยังไง ก็ให้เขากินนมผง”

1.3 แม่ที่ดีต้องให้การศึกษานูบุตร

สังคมกำหนดให้การศึกษาคือเป็นเรื่องที่สำคัญ พ่อแม่มีหน้าที่ในการส่งเสริมให้ลูกได้เข้ารับการ

ศึกษาเล่าเรียนที่เหมาะสม ในสังคมชายเป็นใหญ่พ่อจะมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องสำคัญในครัวเรือนรวมทั้งเรื่อง การเรียนของคุณ แต่สำหรับแม่จะมีเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญที่ต้องเอาใจใส่ดูแลเรื่องการเรียนรู้ของคุณ เช่น การดูแลเสื้อผ้า อาหาร อุปกรณ์การเรียนต่างๆ แม่จะต้องคอยสนับสนุนให้คุณได้รับการศึกษาเล่าเรียน และแม่ในช่วงเวลาที่ลูกเรียนอยู่แม่ก็ต้องคอยช่วยเหลือลูกในการเรียน เพื่อให้ลูกได้รับการศึกษาที่ดีที่สุด ความสำเร็จทางการศึกษาเป็นการชี้วัดความสำเร็จในการดูแลของคุณ การให้การศึกษแก่ลูกเริ่มต้นตั้งแต่ “การหาโรงเรียน” การตัดสินใจที่จะให้ลูกเรียนในสถานศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่แม่และพ่อจะต้องมีการพูดคุยปรึกษาหารือเพื่อเลือกโรงเรียนที่เห็นว่าเหมาะสมกับลูกของตน โดยการหาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งระบบการศึกษาทำให้แม่ต้องให้ความสำคัญกับการเลือกโรงเรียนให้ลูก ต้องเป็นโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพและส่งผลให้ลูกมีผลการเรียนที่ดีตามฐานะครอบครัว

เมื่อลูกเข้าโรงเรียนแม่จะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลเรื่องการเรียนรู้ของคุณมากกว่าพ่อ ซึ่งแม่ต้องตื่นแต่เช้าเพื่อเตรียมลูกและดูแลก่อนไปโรงเรียนและกลับมาจากโรงเรียน สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดให้แม่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในส่วนนี้ การคอยดูแลเรื่องการทำงานที่คุณคร่อมอบหมายให้ทำ และการรับส่งลูกไปโรงเรียนแล้วแต่เป็นภาระหน้าที่หลักของผู้เป็นแม่ ในขณะที่ผู้ชายมีบทบาทในการสนับสนุนเท่านั้น นอกจากนี้แม่ยังต้องคอยดูแล “คุณภาพการเรียนรู้ของคุณ” ผลการเรียนรู้ของคุณ พฤติกรรมต่างๆ ที่ลูกแสดงออกที่โรงเรียน การพูดคุยกับคุณครู รวมทั้งการเรียนกวดวิชา ซึ่งผู้เป็นแม่จะให้ความสำคัญกับหลายๆ ส่วนและพิจารณาร่วมกันเพื่อตัดสินใจต่อการเรียนรู้ของคุณ เช่นเรื่องเล่าของแม่คนหนึ่งว่า “คือต้องมีครูคอยช่วยด้วย เพราะว่าที่บ้านเราก็ไม่มีเวลานะ แต่ว่าลูกนี่ค่อนข้างที่จะโหดดีในเรื่องของสภาพแวดล้อม เพราะจะมีพี่ๆ น้าๆ คอยดูแล ก็อยากให้คุณไปเรียนที่ตลาด ไม่ใช่โรงเรียนเอกชนเป็นโรงเรียนในตลาด แต่ว่าค่อนข้างที่จะมีคุณภาพนิดหนึ่ง เราก็เสียเงินแต่ไม่ได้เสียค่าเทอม มี

คำบำรุงโรงเรียนให้เขา ค่าใช้จ่ายเรื่องของรถรับส่งเราก็ไหว พี่น้าก็ให้ไปเรียน” หากลูกเรียนไม่ดี มีความประพฤติเกรผู้เป็นแม่ก็จะรู้สึกไม่ดีและคิดว่าเป็นความผิดของตนที่ไม่สามารถดูแลได้

กรณีของปามี (นามสมมติ) เธอต้องเป็นผู้คอยสอนลูกทำการบ้าน ในขณะที่สามีไม่เคยสอนลูกทำการบ้านเลย แต่เธอก็กล่าวว่าหากให้สามีสอนลูกและลูกทำไม่ได้เขาก็จะตีลูก เธอพยายามอย่างมากในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับลูก เธอต้องการให้ลูกเรียนในระดับสูง แต่ลูกของเธอเกรและติดยาเสพติดทำให้เธอรู้สึกเสียใจ ถึงแม้ว่าเธอจะพยายามเพียงไรแต่เธอก็ต้องดูแลลูกผู้ชาย 2 คนเพียงลำพังเนื่องจากสามีติดยาเสพติดและปล่อยปละละเลยครอบครัว สำหรับกรณีของคุณวรรณ (นามสมมติ) ได้ส่งลูก 3 คนเรียนที่โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัด ซึ่งการตัดสินใจในตอนนั้นคุณวรรณกับสามีได้ปรึกษากันถึงคุณภาพของโรงเรียนและสามีของเธอเห็นว่าเป็นโรงเรียนที่เหมาะสม เธอตัดสินใจให้ลูกเรียนที่นี่เพราะเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อลูกๆ ของเธอแม้ว่าเธอจะต้องพยายามหารายได้ให้มากขึ้น และยังมีสวัสดิการข้าราชการของสามีที่แบ่งเบากะค่าใช้จ่ายได้บางส่วน ในขณะที่แม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำลูกจะขาดโอกาสในการเข้าถึงโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนเอกชน ส่วนใหญ่โรงเรียนที่ลูกเข้าเรียนคือโรงเรียนรัฐบาลซึ่งมีค่าใช้จ่ายไม่สูง แต่ถึงแม้เรียนในโรงเรียนรัฐบาลแต่ก็ต้องพยายามเลือกโรงเรียนที่คิดว่าเหมาะสมกับลูกด้วยเพื่อให้ลูกได้เรียนหนังสือมีความรู้และเพื่ออนาคตของคุณ

2. ตัวตนของแม่ที่ต้องปกป้องลูก

ความเป็นแม่ที่ดีที่อำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้สร้างความจริงให้ผู้หญิงเป็นผู้คอยปกป้องลูกตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ไปจนตลอดชีวิตของแม่ การปกป้องลูกเป็นสิ่งที่แม่ต้องปฏิบัติทำให้แม่ต้องคอยปกป้องลูกในเรื่องต่างๆ และคิดถึงการปกป้องลูกตลอดเวลา โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีปัญหาภายในครัวเรือน ทำให้ผู้เป็นแม่ยังต้องปกป้องลูกจากผลกระทบทั้งต่อร่างกายและจิตใจของคุณ ผู้หญิงที่หย่ากับสามีบางคนพยายาม

แก้ปัญหาโดยไม่ให้มีผลกระทบต่อลูก เธอต้องปฏิบัติตนเป็นแม่ที่ดีโดยทำเหมือนกับว่าไม่ได้มีปัญหา กับสามี เธอต้องอดทนต่อความเจ็บปวดไม่แสดงออกให้ลูกเห็น แม่ยังคงเป็นแม่ที่จะคอยปกป้องและดูแลลูกเช่นเดิม ไม่ได้ปล่อยปละละเลยทิ้งลูก แม่ต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีกับญาติสามีให้ดีที่สุด แม้จะต้องเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจแม่ก็ยังคงต้องปกป้องลูกให้ได้ ถึงแม้ความเป็นสามีภรรยาจะจบลงแต่ความเป็นแม่ที่ดียังคงดำเนินต่อไป

ในบางครั้งวัยเรียนเมื่อเกิดปัญหาพ่อแม่ทะเลาะกัน ในบางครั้งจะพบว่าลูกจะอยู่ในเหตุการณ์ด้วย แม่จะพยายามหลีกเลี่ยงเพื่อไม่ให้ลูกมาพบเห็น ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์นี้แล้วทำให้แม่ยังต้องคอยดูแลลูก เพราะสามีบางคนแยกกันอยู่ไม่ได้มาให้ความสนใจลูกมากนัก ผู้หญิงบางคนเมื่อถูกสามีทำร้ายร่างกายเธอตัดสินใจหย่าและต้องดูแลลูกเพียงลำพัง เธอต้องคอยต่อสู้และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับลูกของเธอเพื่อให้ลูกผ่านพ้นปัญหาที่ต้องเผชิญแต่เพียงผู้เดียว ผู้หญิงบางคนต้องแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดและลูกหนีออกจากบ้าน ด้วยความเป็นแม่เธอต้องติดตามหาลูกด้วยความยากลำบากเพียงลำพัง เธอต้องดิ้นรนเดินทางไปตามที่ต่างๆ เพื่อนำลูกกลับบ้านให้ได้ และดูแลรักษาลูกที่ติดยาเสพติดแต่เพียงผู้เดียว ปามีเล่าว่า “ลูกนะผมรีบเอามันกลับมา สงสารลูกมันก็จะหนีเรา พอเราไปมันกะทันหัน มันหนีไม่ทันเราก็บอกให้มันกลับบ้านเลย”

ในกรณีของพีสอง (นามสมมติ) เธอมีลูกชายคนหนึ่งกำลังเรียนที่วิทยาลัยเทคนิค พีสองต้องคอยไปรับส่งลูกไปเรียนหนังสือทุกวัน ในการไปรับลูกเธอจะนำเสื้อผ้าให้ลูกเปลี่ยนชุดก่อนกลับบ้านเพื่อป้องกันการถูกทำร้ายจากนักเรียนเทคนิคอีกสถาบันหนึ่ง ในขณะที่สามีของเธอจะไปรับส่งลูกเป็นบางครั้งที่เธอขอร้องให้เขาช่วยเท่านั้น

3. ตัวตนของแม่ที่ต้องเลี้ยงหลาน

ปัญหาความร่วมมือในการเลี้ยงลูกเกิดขึ้นในหลายครัวเรือนด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ และปัญหาการหย่าร้างระหว่างสามีภรรยา ทำให้ผู้ที่เป็นสมาชิกภายในครัวเรือนต้องคอยช่วยแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะผู้เป็นแม่

ซึ่งมีสถานภาพเป็นย่าและยายของหลานที่เกิดมาจากการขาดความพร้อมของพ่อและแม่ต้องคอยช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ย่าและยายไม่สามารถที่จะทอดทิ้งหลานและให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของผู้เป็นลูกที่ขาดความพร้อมนั้นได้ อย่างเช่นปามี (นามสมมติ) ได้เล่าว่า “ทุกวันนี้มันทำงานเงินเดือนแปดพันเก้าพันไม่เคยเห็นตั้งคัมมันเลยนะ เราต้องซื้อให้มันกินไหนจะลูกมันอีก ค่าน้ำ ค่าไฟเราทั้งนั้น ข้าวสาร ยาสระผม เราซื้อให้หมดลูกนะ ผัวมันทั้งได้ลูกทั้งไม่ได้ไม่รู้จะทำยังไง”

ความเป็นแม่ที่ดีสร้างให้ ผู้หญิงเป็นผู้ช่วยเหลือลูกในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการดูแลสมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ โดยเฉพาะหลาน ในบางครั้งวัยเรียนการดูแลหลานเป็นหน้าที่หลักของแม่ (ยายหรือย่า) เพราะพ่อหรือแม่ของเด็กไม่ได้เอาใจใส่เลี้ยงดูลูก โดยเฉพาะในกรณีที่พ่อกับแม่แยกทางกันและเด็กต้องอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แม่ต้องคอยช่วยเหลือทั้งด้านการเงิน การเรียน การดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดูหลานในทุกๆ เรื่อง เหมือนเลี้ยงลูกอีกคนหนึ่งที่ต้องการความเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพื่อไม่ให้หลานรู้สึกมีปมด้อยเมื่อพ่อแม่หย่าร้างกันต้องมอบความรักและความห่วงใยเช่นเดียวกับลูก ซึ่งทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ต้องอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมในครัวเรือนระหว่างเธอกับลูกและหลาน

บทสรุป

การสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีเป็นปฏิบัติการของอำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่ได้สร้างความจริงให้ผู้หญิงมีตัวตนความเป็นแม่ที่ดี ผ่านเทคโนโลยีของอำนาจคือการสังเกตการณ์และการตัดสินใจเพื่อสร้างความเป็นปกติ การสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีทำให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติอย่างปฏิเสธไม่ได้ เพราะเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตสำนึกของผู้หญิง การเป็นแม่ที่ดีของผู้หญิงไม่ได้เกิดจากคัมภีร์บังคับ ชมชู้หรือชมแหงหากแต่เป็นวิถีชีวิตของผู้หญิง เป็นบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญของผู้หญิง ความเป็นแม่ที่ดีเป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นจากอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์

ชายเป็นใหญ่ไม่ใช่ความจริงที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมจนกลายเป็นวิถีชีวิตที่ผู้หญิงจะต้องปฏิบัติ การเป็นแม่ที่ดีเป็นเรื่องปกติในสังคมที่ผู้หญิงจะต้องปฏิบัติให้ได้ ส่วนการเป็นแม่ที่ไม่ได้ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดปกติซึ่งสังคมไม่ยอมรับและผู้หญิงจะต้องไม่ปฏิบัติเช่นนั้น ดังนั้นผู้หญิงเมื่อเป็นแม่ย่อมต้องสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีที่ได้จากการที่ผู้หญิงจะรู้สำนึกของความเป็นแม่จากภายในจิตใจของตัวเอง เธอต้องเป็นแม่ที่ดีที่ดูแลลูกเพื่อสร้างความเป็นครอบครัวสมบูรณ์และอบอุ่น ซึ่งทำให้ที่สุดแล้วผู้หญิงกลายเป็นตัวคนที่ถูกกดทับและเป็นผู้ถูกระทำอย่างแยบยลจากสังคมชายเป็นใหญ่ด้วยอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้หวังจะเผยให้สังคมได้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมภายในพื้นที่ของครัวเรือน ซึ่งทำให้ผู้หญิงมีอำนาจที่น้อยกว่าผู้ชาย ซึ่งถือเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่กระทำ

ต่อผู้หญิงที่แต่งงานแล้วผ่านอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และเพื่อสะท้อนให้ผู้หญิงในครัวเรือนและในสังคมรู้เท่าทันปฏิบัติการของอำนาจที่แยบยลในการกล่าวอ้างถึงอุดมการณ์ความเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ที่มอบหน้าที่อันสำคัญคือความเป็นแม่ที่ดีให้กับผู้หญิงต้องปฏิบัติ ซึ่งสังคมให้ความสำคัญและคาดหวังกับตัวตนความเป็นแม่ที่ดีที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติอย่างมาก เพื่อผลิตประชากรที่มีคุณค่าและมีคุณภาพแก่สังคมซึ่งจะต้องเริ่มตั้งแต่ในครัวเรือน ความเป็นแม่ที่ดีทำให้ผู้หญิงต้องยอมอดทนต่อความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจและไม่อาจปฏิเสธได้ อย่างไรก็ตามก็ดีผู้วิจัยหวังให้สังคมได้สร้างสรรค์ปลูกฝัง ถ่ายทอด และผลิตซ้ำครอบครัวที่รู้เท่าทันแนวคิดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ สร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว สังคม และดำรงชีวิตร่วมกันและมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม ไม่เอาर्डเอาเปรียบ ผู้เป็นแม่และผู้หญิงที่อยู่ภายในครัวเรือน หากแต่ควรให้การช่วยเหลือเกื้อกูลและเข้าใจถึงตัวตน บทบาทหน้าที่ของแม่ให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). ผู้หญิง/ผู้ชาย: ที่บ้าน/ที่สาธารณะ. ใน *สตรีศึกษา 2 : ผู้หญิงกับประเด็นต่างๆ*. กนกศักดิ์ แก้วเทพ, บรรณาธิการ. หน้า 60-129. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ. (2546). *ความรุนแรงในชีวิตคู่กับสุขภาพผู้หญิง*. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จันทร์ ทัลเกษ โมฮันตี. (2547). "ผู้หญิงโลกที่สาม". สตรีนิยมตะวันตกวาทกรรมอาณานิคมนิยม. (ปริศรา แซ่ก้วย, แปล). ใน *เพศภาวะ: การทำทนายร่างกาย การค้นหาตัวตน*. สุชาดา ทวีสิทธิ์, บรรณาธิการ. หน้า 23-76. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- นภาพรณี หะวานนท์. (2552, พฤษภาคม-สิงหาคม.). *วิธีการศึกษาเรื่องเล่า : จุดเปลี่ยนของการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์*. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 5(2).
- นภาพรณี หะวานนท์. (2555). *คำให้การของผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้าย*. กรุงเทพฯ : สำนักกิจการในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.

- นภการณ์ หะวานนท์ และคณะ. (2554). *การสร้างความรู้เรื่องเพศในวัฒนธรรมบริโภค*. กรุงเทพฯ : เอเอ็นที ออฟฟิศเอ็กเพรส.
- แบร์รี สมาร์ท. (2555). *มิเชล ฟูโกต์*. แปลโดย จามะรี เชียงทอง และสุนทร สุขสรายุจิต. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ฟูโกต์, มิเชล. (2547). *ทงกร โภคธรรม แปล. ร่างกายใต้บังคับการ*. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- วิลาลินี พนานครทรัพย์. (2546). *สามีทำร้ายฉัน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ Animate Group.
- ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (มปป.). ผลการสำรวจสถานการณ์ความรุนแรงในภาพรวม 76 จังหวัด ปี 2556. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2557 จาก http://www.m-society.go.th/article_attach/11400/15717.pdf
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555). *คิดอย่างมิเชล ฟูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์ จากวาทกรรมของอัตบุคคลถึงจุดเปลี่ยนของอัตตา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Barry, S. (2003). *Michel Foucault*. The Taylor & Francis e-Library.
- Christine, B. (2012). *Using Narrative in Research*. London: SAGE Publications.
- Geoff, D., Tony, T., & Jen, W. (2000). *Understanding Foucault*. London: SAGE Publications.
- Jana, S. (1991). *Disciplining Foucault: Feminism, Power, and The Body*. London: Routledge.
- Kath, W. (2000). *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*. London: Routledge.
- Kathryn, W. (1997). *Identity and Difference*. London: SAGE Publications.
- Lois, M. (1992). *Foucault and Feminism*. Great Britian : T. J. Press (Padstow) Ltd, Padstow, Cornwall.
- Michelle, J. (2004). *A Fight About Nothing: Constructions of Domestic Violence*. Gender Studies, School of Social Sciences University of Adelaide.
- Tamboukou, M. (2012). A Foucauldian approach to narrative in *Doing Narrative Research*. Molly Andrews, Corrine Aquire & Maria Tamboukou, edited. London: SAGE Publications.